

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

19^E JAARGANG

WOENSDAG 31 OCTOBER 1934

No. 983

NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

Curatoren: Mr. G. Vissering, Voorzitter; Ir. A. Plate, Onder-Voorzitter; Mr. K. P. van der Mandele, Penningmeester; Mr. P. Hofstede de Groot; Jhr. Mr. L. H. van Lennep; L. H. Mansholt; Mr. R. Mees; E. D. van Walree; Ch. J. I. M. Welter; C. J. P. Zaalberg.

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.

COMMISSIE VAN ADVIES.

Prof. Mr. D. van Blom; Jhr. Mr. L. H. van Lennep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. N. J. Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen Baron Rengers; Jan Schilthuis; Prof. Mr. F. de Vries.
Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
Redacteur-Secretaris: Dr. H. M. H. A. van der Valk.
Secretariaat: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cents. Economisch-Statistisch Kwartaalbericht f 1,—. Leden en donateurs ontvangen het weekblad en het Kwartaalbericht gratis en een reductie op de verdere publicaties.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

INHOUD.

	Biz.
DE COMMERCIEËLE BETEEKENIS VAN DE WEDVLUCHT NAAR MELBOURNE door F. Spittel.....	980
Een onmisbare schakel in de export-organisatie ontbreekt door Mr. E. H. von Baumhauer	982
De saneering van de Nederlandsche baksteenindustrie door Ir. H. van Heyst	983
Economische onderhandelingen tusschen de goudlanden door Dr. J. Oortwijn Botjes.....	985
De toestand op de graanmarkt door A. P. Schilthuis..	986
AANTEEKENINGEN:	
De Internationale Kamer van Koophandel over de positie van de goudlanden op de wereldmarkt....	987
Stijgende kosten van levensonderhoud in Nederland	988
Suikerstatistieken in Engeland	989
Financiële moeilijkheden bij de Haagsche Tramweg-Maatschappij	989
De „boom” in de goudindustrie	990
BOEKAANKONDIGINGEN:	
Frankreichs Aufstiege zur Weltkapitalmacht	990
MAANDIJSERS:	
Productie der Steenkolen-, Bruinkolen- en Zoutmijnen	990
STATISTIEKEN	991—994
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten.	

30 OCTOBER 1934.

Van de geldmarkt weinig nieuws. Men verwacht, dat, wanneer de a.s. Indische leening aan de markt gebracht is, er de eerste maanden geen inschrijvingen op schatkistpapier zullen worden gehouden. Geld op korten termijn is ruim en de prijzen zijn in verband met de vraag naar kort papier eerder nog wat teruggelopen $\frac{7}{16}$ pCt. De langere termijnen zijn onveranderd, evenals de noteringen voor call en prolongatie.

* *

Ook van de wisselmarkt valt maar weinig te melden. Donderdag l.l. is de Gulden weder eens voor een oogenblik in verdrukking gekomen. Ponden zijn toen tot 7.38 en Dollars tot 1.47 $\frac{3}{4}$ opgelopen. Gedurende het verdere van de week bleven ze tamelijk stabiel rond de 7.33 en 1.47 $\frac{1}{2}$; schommelen. De \$/£ koers noteerde ca. 4.97. Fransche Francen waren vaster 9.73 $\frac{1}{2}$ —9.73 $\frac{3}{4}$. De £/Frs. koers wordt de laatste dagen op 75.25 gehouden. Belga's blijven laag 34.46. Marken ca. 59.40. Naar Registermarken was eenige vraag, waardoor de koers kon verbeteren. Canadeesche Dollars vaster op 1.50 $\frac{1}{4}$. Argentijnsche Pesos liepen een fractie terug 38 $\frac{3}{4}$.

Termijnponden waren hier vooral voor Engelsche rekening zeer gezocht. Het disagio was dan ook in het midden der week veel kleiner geworden; voor 1-maands werd zelfs wel een klein agio betaald, terwijl 3-maands $\frac{1}{4}$ c. onder den prijs werden gedaan. Later in de week zijn de marges weder iets grooter geworden: $\frac{1}{4}$ en $\frac{5}{8}$ c. disagio. Dollars op latere levering bleven onveranderd.

Op de goudmarkt was het stil. De omzetten waren gering; er werden enkele kleine postjes gouden munten gedaan.

DE COMMERCIËLE BETEKENIS VAN DE WEDVLUCHT NAAR MELBOURNE.

It is my believe that the greatest essential to the future success of British Empire trade is the rapid development of air routes within the Empire.

Sir Alan Cobham, 1926.

Is de snelle vlucht van de Douglas „Uiver” van de K.L.M. naar Batavia en Melbourne alleen maar een sportieve prestatie of kan haar commerciële waarde worden toegekend?

Wie zich op deze vraag bezint, merkt bij het rangschikken van het materiaal al spoedig twee dingen: ten eerste, dat deze vraag in correlatie staat met enkele andere vragen, van veel breder strekking en ten tweede, dat het antwoord niet gegeven kan worden in cijfers, op zijn best in tendenties en dat men overigens voor nieuwe vragen komt te staan, waarop eerst de verdere ontwikkeling van de aviatiek vernag te antwoorden.

De vraag naar de betekenis der Uivervlucht staat nl. in nauw verband met de kwestie, welke waarde men aan den geheelen wedstrijd toekennen mag. De stichter van den prijs, Sir MacPherson Robertson, heeft onlangs nogmaals verklaard, dat het zijn bedoeling niet is geweest een zinloos geroen door de lucht naar Australië te ontketenen, maar een redelijke demonstratie uit te lokken van wat industrie en luchtvaart vermogen, om de verspreide deelen van het Empire dichter bij elkaar te brengen. Toetsen wij deze uitspraak aan de Engelsche luchtvaartgeschiedenis en aan de Engelsche luchtvaartpolitiek (voor zoover aanwezig en bekend), dan blijkt de formulering van Sir MacPherson Robertson een weinig populair, maar in wezen juist te zijn.

Immers, sinds 1919 reeds experimenteert de Engelsche aviatiek op de verbinding Engeland—Australië. Toen toch reeds vloog kapitein Ross Smith (een Australiër) met een Vickers Vimmy bommenwerper in 29 dagen van Londen naar Port Darwin via Caïro—Engelsch-Indië en Java en won daarmee den prijs van £10.000, die het Gemeenebest had uitgelooft.

Talrijke Engelsche en Australische vliegers zijn hem gevolgd; men herinnere zich slechts de volgende namen: Sir Alan Cobham (1926), kapitein Lancaster (1927), een eskader van vier vliegtuigen onder Browne (1929), Bert Hinkler, 16 dagen (1928), Kingsford Smith (1929), Amy Johnson (1930), Kingsford Smith in 11 dagen (1930), Scott in 9 dagen (1931), Mollison in 8 dagen (1931) en Scott in 6½ dag (1933). De Engelsche luchtvaartmaatschappij „Imperial Airways” opende in dien tijd een dienst op Engelsch-Indië, waarbij van den beginne de bedoeling van doortrekking naar Australië voorzat. Eerst in Juli van dit jaar echter werd de lijn Londen—Karachi verlengd tot Singapore door de „Indian Trans-Continental Airways” en de Australische „Quantas Empire Airways” hoopt in December het traject Singapore—Brisbane in exploitatie te nemen, te beginnen met den dienst, die 8 December Londen verlaat. Eerst dan zal bereikt zijn, wat de pionier Ross Smith reeds in 1919 demonstreerde.

De Engelsche regeering en luchtvaartmaatschappijen hebben vrijwel doorlopend critiek te verduren gehad, die voedsel vond in de prestaties van de Nederlandsche luchtvaart in den dienst Amsterdam—Batavia. De vliegtuigen van de K.L.M. waren sneller, de reizen duurden korter. Eind 1930 reeds stond de Groot-Nederlandsche luchtvaart gereed om de lijn Amsterdam—Batavia door te trekken naar Australië. Dit is gedemonstreerd door de vlucht van Pattist-Moll en Elleman in de Fokker van de K.N.I.L.M., Abel Tasman gedoopt, van 12—27 Mei 1931. Had onze luchtvaart nu alleen maar klaar gestaan; maar de inheemsche critici mochten er bovendien op wijzen, dat Nederland met aandrang solliciteerde naar het postvervoer tusschen Australië en Karachi/Lon-

den. Men zal zich herinneren, dat K.L.M. en K.N.I.L.M. gezamenlijk een desbetreffend officieel verzoek tot de Australische regeering hebben gericht. Dat verzoek is geweigerd, onder verwijzing naar de eigen plannen, die dan in December tot uitvoering zullen komen. Dan echter kan de Engelsche critiek nog niet tevreden zijn. De Engelsche dienst Londen—Brisbane immers zal dan 13 dagen noodig hebben voor de reis Engeland—Australië, terwijl de Nederlandsche dienst met Fokkers dezen zomer reeds in 7½ dag van Amsterdam naar Batavia vloog en dus in hoogstens 9 dagen van Amsterdam naar Port Darwin zou kunnen vliegen. Bovendien overweegt de K.L.M. om Amerikaansche Douglastoestellen, als de Uiver, op de Indische lijn te brengen. Daarmede kan in 6 à 7 dagen van Amsterdam naar Batavia worden gevlogen en dus in 7 à 8 dagen van Amsterdam naar Australië. Was het vóór den jongsten wedstrijd in hoofdzaak de Londensche Kamer van Koophandel, die aandrang op meer snelheid voor de Engelsche luchtpostdiensten; thans, na den wedstrijd, roept Engeland in koor: „Speed up our airlines.”

Op de vraag: welke commerciële betekenis heeft de wedvlucht Engeland—Australië? kan dus geantwoord worden: zij zal de Engelsche luchtvaart presen tot meer snelheid.

Nu zal de vraag gesteld worden wat toch wel de Nederlandsche handelsluchtvaart gezien heeft in deze wedvlucht, die kennelijk georganiseerd is hoofdzakelijk met het oog op de Britsche belangen. Op deze vraag vindt men het antwoord bij de motiveering van het officieele verzoek aan Australië om deel te mogen nemen aan het postvervoer naar Engeland, dd. 1932. Toen stond de Nederlandsche Luchtvaart nl. reeds voor het feit, dat de weekdienst op Batavia bij de Posterijen een aanzienlijk deficit liet. Per rondvlucht garandeeren de Nederlandsche en Indische postadministraties f 50.000. De opbrengst van het luchtrecht per rondvlucht beliep slechts (in ronde cijfers) f 22.500, zoodat per week een verlies geleden werd van rond f 27.500. Welnu, dit drukkende deficit zou plaats maken voor kans op winst, wanneer het de Nederlandsche Luchtvaart werd mogelijk gemaakt de Indische lijn te verlengen van Batavia naar Port Darwin, door haar te vergunnen de Australische post voor Engeland te vervoeren.

Deze verwachting is uitvoerig gemotiveerd in de Mededeelingen No. 7 van het Comité Vliegtocht Nederland—Indië, dd. September 1932. Daarin wordt o.m. medegedeeld, dat de brievenmail van Engeland naar Australië circa 5000 kg per week bedraagt (de Nederlandsche landmail bedroeg toen ongeveer 1200 kg per week), zoodat slechts een klein percentage daarvan per luchtpost, tegen het internationale luchtrecht, behoefde te worden verzonden, ten eerste om de kosten van de 2810 km van Batavia naar Wyndham (in Australië) goed te maken, maar bovendien, om het deficit van den dienst Batavia—Amsterdam aanzienlijk te verminderen, zoo niet op te heffen. Dat was het groote belang van de Nederlandsche luchtvaart bij verlenging van de Nederlandsche lijn tot Australië en dat belang is thans nog even groot.

Want jammer genoeg is de opbrengst van het luchtrecht sedert 1932 niet bevredigend gestegen. Zij is nl. per week niet veel boven de f 22.500 gekomen en dus lijden beide administraties nog altijd een groot verlies. De Nederlandsche luchtvaart heeft dus nog altijd dezelfde reden van 1932 om Australië en Engeland te demonstreeren, welke goede diensten zij het Imperium zou kunnen bewijzen. Aanvankelijk zou de K.L.M. in den wedstrijd een tweeledige demonstratie geven: 1o. hoeveel accommodatie zij den passagiers biedt in het vliegende hotel van Fokker, de F XXXVI, 2o. welke snelheid haar nieuwe materieel, de Amerikaansche Douglas, ontwikkelen kan. Door het uitvallen van de F XXXVI is deze demonstratie gecombineerd in de Douglas „Uiver”. Dank zij o.m. de groote bekwaamheid der bemanning, de

sportiviteit der passagiers en het vrij goede weer, is de vlucht van de „Uiver” een versnelde passagiersvlucht geworden, die volkomen opweegt tegen de vlucht van de winnaars, Scott en Campbell Black in hun Comet, die speciaal voor dezen wedstrijd was gebouwd, meer snelheid ontwikkelen en langer in de lucht blijven kon dan de Douglas, die met normale toerusting, ruim 300 kg post en drie passagiers vloog.

De demonstratie is dus volkomen gelukt en derhalve is de vraag gerechtvaardigd of het aviatische succes kans heeft een commercieel succes te worden, met welke vraag wij dan op het oorspronkelijke uitgangspunt zijn teruggekeerd. Wanneer men de Engelsche luchtvaartpolitiek der laatste jaren nagaat, kan men niet anders dan tot de conclusie komen, dat de kans hierop gering geacht moet worden. In 1926 reeds nam de „Imperial Conference” het standpunt in, dat de luchtlijn Londen—Melbourne een „all red airline” worden moest; in 1930 stipuleerde de „Imperial Economic Conference” nadrukkelijk, dat voorkeur moest worden gegeven aan „Empire airroutes”; de Australische Regeering beschikte afwijzend op het verzoek der K.L.M. en K.N.I.L.M. in 1932 gedaan; de Australische Postreijer weigeren luchtpost naar Ned.-Indië te zenden ter verdere expeditie per K.L.M., zij weigeren de Uiver post mee te geven, enz. enz. To be all red or not to be, is kennelijk het parool.

Geen enkele aanleiding is te vinden, waarom Engeland en Australië thans van dit oude standpunt zouden afwijken. Ook is geen middel bekend, waarmee wij pressie zouden kunnen uitoefenen. Dit punt moge daarom in de aandacht worden aanbevolen van de Nederlandsche economische diplomatie. De Nederlandsche luchtvaart heeft haar voldoende feitenmateriaal verschafte en daar het Engelsche standpunt als irrationeel gekwalificeerd mag worden, is het zaak in deze diligent te blijven. Het behoort zeker geen nader betoog, waarom naar een reëndeerende luchtrederij op Indië moet worden gestreefd.

Het Nederlandsche succes in den grooten wedstrijd heeft natuurlijk ook zijn keerzijde. Niet ontkend kan worden, dat de opvallend snelle en regelmatige vlucht van de „Uiver” in hooge mate de aviatische réveilbeweging in Engeland heeft gestimuleerd, zoodat het voor onze luchtvaart zaak zal zijn reeds nu onder de oogen te zien, wat van dat Engelsche réveil het gevolg zal zijn. Hoe zullen de Engelsche industrie, de luchtvaartautoriteiten en de Regeering reageren? De Engelsche dagbladen wijzen op een grootere bereidwilligheid van den Postmaster general om de Engelsche luchtpostdienst te steunen. In welke vorm men die steun zal benutten, is zelfs nog niet bij geruchte bekend. Het is echter vanzelfsprekend, dat gestreefd zal worden naar een dienst, die sneller en efficiënter is dan de tegenwoordige.

De taak der Nederlandsche luchtvaart moet zijn, aan deze concurrentie het hoofd te bieden, ja haar te blijven overtreffen, opdat straks, wanneer het tot werkelijke samenwerking komen moet, b.v. in den vorm van een poolgemeenschap, Nederland volwaardig ter conferentie verschijnt.

Men bedenke voorts, dat Engeland in gunstiger positie verkeert dan wij. Immers, zolang niet de lucht usque ad sidera vrij is als de zee en vliegtuigen niet onafhankelijk van het land kunnen opereeren, zullen wij Englands bereidwilligheid behoeven voor grondaccommodatie. Zolang de politieke constellatie in de betreffende deelen van het Britsche rijk daartegen geen bezwaren doet rijzen, zullen wij ongetwijfeld op Englands hulp en steun kunnen rekenen. Maar wanneer daar verandering in komen mocht, dan zou men van het Britsche Rijk niet mogen verwachten, dat het eigen belangen opofferde aan die van de Nederlandsche luchtvaart. Zoo heeft de Engelsche regeering begin 1929 de Nederlandsche proefvluchten moeten interrumpeeren, vanwege de

politieke moeilijkheden in Irak. Ook in 1930 heeft een onderbreking van onze proefvluchten plaats gehad, toen, omdat de Engelsche Regeering de landingsterreinen op haar gebied niet voldoende veilig vond en dus de Nederlandsche vliegers aan het gevaar van daarop te landen niet mocht bloot stellen.

De Engelsche luchtvaart daartegenover heeft nu al geen behoefte meer aan landingsgelegenheden in Nederlandsch-Indië. De Comet van Scott en Campbell immers vloog reeds zonder tusschenlanding van Singapore naar Port Darwin. Bij politieke moeilijkheden of andere bezwaren in Nederlandsch-Indië treft een verzoek der Nederlandsche Regeering om Indië te vermijden de Engelsche luchtvaart op Australië dus zoo goed als niet.

De vraag is dus gerechtvaardigd: wat kan gedaan worden om de Nederlandsche luchtvaart op volle waarde te houden. Het spreekt wel vanzelf, dat deze vraag reeds thans en in dit bestek niet volledig kan worden beantwoord. Slechts enkele punten kunnen worden aangestipt. Vooraf moge er op gewezen worden, dat de wedstrijd Nederland niets nieuws heeft geleerd. Bevestigd is alleen de faam der Nederlandsche aviatiek. Dat het sneller kan in de toekomst wist ons land reeds van de Pelikaan. Economische perspectieven schijnen evenmin ontdekt te zijn. Immers, dat de Amerikaansche luchtvaartindustrie er in geslaagd was snellere en meer economische toestellen te bouwen dan de Europesche, was reeds voor den wedstrijd bekend, getuige den aankoop van de Amerikaansche Douglas door de K.L.M.

Ook heeft de snelle vlucht van de Uiver geen wijziging gebracht in de Nederlandsche plannen op den weg naar Indië. Vóór de wedstrijd immers begon, is al aangekondigd, dat de K.L.M. o.m. van plan is met Douglastoestellen in 6 à 7 dagen op Indië te gaan vliegen, zoo mogelijk twee maal per week. De eenige commercieele winst schijnt dus behaald te zijn door den Nederlandschen vliegtuigbouwer Fokker, die de licentie en het agentschap heeft van de Douglastoestellen, waarvan de Uiver de roem voor de geheele wereld opvallend bevestigd heeft.

Maar de vraag blijft in Nederland, hoe van de luchtrederij op Indië een reëndeerdend bedrijf kan worden gemaakt, wanneer Engeland en Australië, zelfs niet door de vlucht van de Uiver, tot erkenning worden gebracht van het moreele en rationeële Nederlandsche recht op aandeel in de Australische mail.

In dit verband moge herinnerd worden aan een poging, waartoe reeds eind 1931 het plan is gemaakt, om de Nederlandsche luchtpostdienst op Indië goedkoop te maken. Toen schrijver dezes de noodzakelijkheid daarvan den heer T. E. Slot, vliegtuigconstructeur der fa. H. Pander & Zonen, had aange-toond, zijn zij gezamenlijk tot de conclusie gekomen, dat meer snelheid voor het postvervoer van groote economische beteekenis was. Het resultaat van deze collaboratie was, dat de heer Slot den Postjager construeerde, waarmee onder den naam plan-Asjes een studievlucht naar Batavia en terug is gemaakt. Over het economische beginsel van dit ongelukkige toestel is in dit blad uitvoerig geschreven.¹⁾

Kort samengevat is het dit: snelheid is voor de Indische post, zoowel verkeerseconomisch als financieel, van zooveel beteekenis, dat de luchtpostdienst moet worden losgemaakt van den personendienst. De luchtmail alleen kan nl. aanzienlijk sneller en goedkoop worden vervoerd, dan in combinatie met passagiers. Het plan, noch de ongelukkige tocht zelf hebben voldoende weerklank gevonden. De passagiers bleven het struikelblok. De autoriteiten meenen, die niet te kunnen prijsgeven.

Er mag echter op gewezen worden, dat de tegenstelling tusschen post en passagiers in de lucht, voor zoover wij kunnen zien, zal blijven bestaan. Immers, de post neemt per eenheid van gewicht minder ruim-

¹⁾ Zie het artikel „De Indische Luchtmail” in E.-S.B. van 22 Nov. 1933.

te in dan de passagiers en zal dus altijd sneller en met minder kosten door de lucht vervoerd kunnen worden. Zou het daarom niet beter zijn het onderwerp nu reeds, althans in studie te nemen en zoo mogelijk in beproeving. De aard van het postverkeer tusschen Nederland en Indië stelt als voorloopig einddoel een postdienst, die, zoo mogelijk tegen lager tarief dan het thans geldende luchtrecht, binnen één week tijds brief en antwoord rondbrengt tusschen Amsterdam en Batavia. Zulk een dienst zou de uitreis in drie, de thuisreis in twee dagen moeten maken, om zoowel te Amsterdam als te Batavia één dag over te laten voor de behandeling van de mail. Dat deze eisch niet onredelijk is, toont de reis van de Uiver aan, die immers in twee dagen en vier uur van Mildenhall naar Batavia vloog.

Rest de groote vraag hoe een passagiersdienst op Indië rendabel te maken is. In de eerste plaats zij er op gewezen, dat de techniek nog steeds verder gaat en voor passagiers in de richting van het water wijst. Maar daarbij kan er aan herinnerd worden, dat het nuttig effect van een verkeerslijn verhoogd kan worden, door haar te verlengen, zooals de huidige luchtpostdienst op Batavia rendeerdend zou worden, door verlenging naar Australië. De passagiersdienst van Nederland op Indië moet dus gezien worden als een onderdeel van een luchtmet met Nederlandsch-Indië als knooppunt. Welk traject via Indië naar Europa het meeste passagiers belooft, kan gevonden worden door studie der handels- en verkeersstatistieken.

Dit plan, deze Nederlandsche luchtvaartpolitiek, op rationeële gronden bepleit, vindt geen weerklank. Zal de noodzaak er, zooals gewoonlijk, eerst toe moeten dwingen?

Welnu, de winnaar van den wedstrijd Londen—Melbourne, de Comet van De Havilland is in wezen een prototype van een Engelschen postjager. Reeds sedert 1932 heeft de Engelsche Regeering belangstelling voor de „fast airmailcarrier”, getuige een opdracht, destijds gegeven aan de vliegtuigbouwers Boulton and Paul. Dat toestel is echter bij het invliegen verongelukt. Thans bezit Engeland niet minder dan drie „fast airmailcarriers”. Wat zal daarmee gebeuren? Ziehier een der vragen, waarvoor men komt te staan en waarop in den aanvang van dit artikel is gedoeld en die alleen de toekomst kan beantwoorden.

Wat thans alleen geconstateerd kan worden is, dat Engeland de mogelijkheden heeft, terwijl onze Postjager door den wedstrijd naar Melbourne verloren is gegaan. Mocht via dezen omweg de vlucht van de Uiver bijdragen tot de formuleering van een weidscher luchtvaartpolitiek, dan zal er van getuigd kunnen worden, dat zij de commerciële waarde van de Nederlandsche luchtvaart niet alleen heeft bevestigd, maar ook verrijkt.

F. SPITTEL.

EEN ONMISBARE SCHAKEL IN DE EXPORT-ORGANISATIE ONTBREEKT.

Handelsmoeilijkheden met het buitenland worden door den getroffen belanghebbende uiteraard vooral uit den gezichtshoek bezien van het specifieke belang waarin zijn levenstaak ligt opgesloten.

Naast de toch al zoovele moeilijkheden van de eigen zaak, mag hij in de tweede plaats nog ruime aandacht schenken aan de gemeenschappelijke zorgen van den eigen tak van bedrijf. Maar wil hij nog zaak- en vakkundig blijven, dan kan en mag hij eerst in de derde plaats en dus maar zeer beperkt zich verdiepen in de studie en kennis van het geheel.

Via zijn vak-organisatie zal ieder aan daarin minder deskundigen eenige kennis der hoofdzaken van al die branches moeten zien bij te brengen, opdat de laatsten hun onderling verband bestudeeren en de onderscheiden belangen behoorlijk coördineeren.

Dat dit laatste een andere deskundigheid en men-

taliteit vereischt dan den zakenman behoort te sieren werd, naar het schrijver voorkomt, ook weder bij de recente betalingsmoeilijkheden met Duitschland te zeer uit het oog verloren.

De smalende verzuchting der zakenwereld, „laat ons voortaan zelve onderhandelen met een ambtenaar mee als Secretaris”, schijnt mij een remedie veel erger dan de kwaal voor wier genezing ik hierbij aandacht vraag. Immers, niet een trein-vol van volkomen ondeskundigen ten aanzien der vele medebelangen kan hier beter uitkomst brengen dan de in coördinatie geschoolde ambtenaar, die in Nederland bovendien in integriteit, onpartijdigheid, activiteit en algemeene kennis pleegt uit te blinken.

Wanneer desondanks het handelsverkeer met de onderscheidene landen beneden het maximum blijft dat, ondanks belemmeringen in groote verscheidenheid, toch nog te bereiken ware, dan ligt het niet aan het gehalte van dien ambtenaar en zijn goeden wil, maar daaraan, dat Regeering en publiek het onmogelijke van hem vorderen.

Aan den top is, — zij dan ook later dan de opgekomen belemmeringen en de nieuw te stellen handelspolitieke richtlijnen vereischten —, wel al reeds veel verbeterd. Maar vrijwel volkomen ontbreekt nog de onontbeerlijk geworden schakel wil men van een goed opgebouwd systeem kunnen spreken, nl. deskundigheid ten aanzien van een speciaal land.

De handelsproblemen ten opzichte van Duitschland liggen b.v. zoo geheel anders dan t.a.v. Amerika, dat de niet geheel bevredigende resultaten voor Duitschland zich m.i. onherroepelijk elders moeten herhalen, waarschijnlijk zelfs in erger graad. Immers, hoe meer tijd er voor Duitschland en Japan afgaat, des te minder tijd blijft er b.v. ter voorbereiding der naderende onderhandelingen met Amerika over.

Bij een zoo gering aantal ambtenaren hoe bekwaam ook, ligt het buiten elke menselijke mogelijkheid naast centrale deskundigheid, daarvan óók nog de meest complete landelijke deskundigheid te vorderen, die bovendien van geheel anderen aard en telkens verschillend is. Niet alleen moet men grondige kennis hebben van zulk een land, zijn taal, politiek en eigenaard, maar ook ervaring van alle schakeeringen van het wederzijdsch handels- en betalingsverkeer. Maar zelfs dan is nog ruime voorbereiding vereischt ter coördinatie van belangen en om daar het politiek en technisch mogelijke te vragen en niet meer te geven dan de centrale leiding hier mogelijk acht.

Om toch de vereischte differentiatie van deskundigheid en kwaliteiten te vereenigen, zal men den diplomatieken dienst meer in eenzelfde landensfeer carriëre moeten laten maken. Men zal hen mede weer ruimer in buitenlandsche handels-onderhandelingen moeten betrekken. Immers, zij zijn dan bij uitstek beroepsonderhandelaar met prestige en met deskundigheid over het respectieve land.

Spoodshalve, ter kostenbesparing en ter aanvulling, zal men voorts de in te stellen vaste Commissies van advies per land, — die het permanente contrapunt thuis voor Regeering en het desbetreffend Gezantschap moeten vormen en waaruit tevens mede-onderhandelaars zijn te betrekken —, met niet-ambtenaren moeten aanvullen, die zich door hun scholing, speciale kennis en ervaring daartoe eigenen. Zulk een los verband bevordert bovendien het behoud van deskundigheid.

Vermindere zal dan tevens de overdreven critiek op de Regeering, thans nog een generaal met enkele staf-officieren, die alle kader mist om vanuit zijn hoofdkwartier de verschillende sectoren deskundig te bedienen.

Anderzijds zal ook de ambtenaar een wederzijdsche samenwerking niet moeten schuwen, maar waardeeren. Want in het resultaat ligt toch uiteindelijk zijn succes en bevrediging.

Deze ontbrekende schakel van deskundigheid voor één bepaald land, die toch al slechts het voorrecht

van weinigen is, maar nimmer in één wondermensch voor alle landen wordt saamgevonden, doet critiek bij mij in waardeering omslaan, dat er t.a.v. Duitschland met zijn doorlopende nieuwe complicaties niet meer en erger fouten zijn gemaakt.

Wie landelijke scholing heeft zal, — als Dr. Posthuma in zijn recent interview —, den voorrang voor betaling van toekomstigen export dan ook billijken.

Wie met Duitschland niet slechts één contact had, maar overzicht in velerlei schakeering, kon ook dit vastlopen als spoedig onvermijdelijk voorzien. Immers, de statistieken wezen uit, dat Duitschland's handelsbalans steeds minder actief werd, terwijl ook de deviezerverordeningen sinds Maart 1934 steeds strenger werden ter beperking van import, hetgeen den stijgenden deviezennood dus duidelijk demonstreerde.

Bij de deviezentoeewijzing wordt voorrang voor import met het langste crediet verleend. Wel houdt de Rijksbank daarvan een „Termin-Kalender” aan, maar dat waarborgt nog geen betaling, die immers van toekomstige export-orders afhangt en ook daarvan dient dezerzijds een „Termin en Import Kalender” te worden aangehouden en zelfs dan kan men nog voor groote verrassingen komen te staan.

Schuld van dit alles lag in het buitenland en niet bij eigen Regeering of exporthandel, tenzij dan beiderzijds, dat men zich n.l. met de stijgende moeilijkheden niet beter had geoutilleerd door instelling van een vaste Commissie voor Duitschland, die alsnog nieuw onheil kan beperken. In ruimer ruil zal men vermoedelijk het op peil houden van onzen export naar dezen onontbeerlijken nabuur moeten zoeken, wil men zich niet nog dieper in diens monetaire chaos verstrikken.

Boven de vastgestelde import-minima schijnt Berlijn n.l. wel extra import te willen toelaten, mits in ruil tegen export. Speciaal wordt daarbij aan industrie-grondstoffen gedacht, maar ook aan copra, rubber, palmolie en boter.

In extra aankoop van wat wij op zichzelf niet vandaar zouden betrekken, schuilt een minder gevaarlijk experiment om de hangende achterstalligheid in te loopen, dan in het streven om der Regeering een ondragelijk koers-risico op den hals te schuiven. Hierin ligt een financierings-object voor onze banken en ook de Regeering zelf kan meedoen.

Koopt de Regeering b.v. Duitsch materiaal voor versnelden afbouw der groote rivierbruggen, dan blijft nog minstens een derde voor grondwerk en dus werkverschaffing h.t.l. over. Zij krijgt dan geen koers-stroppen, maar waar voor haar geld en uiteindelijke integrale restitutie in 14 jaar, als men het wetsontwerp N.V. „Versnelde Bruggenbouw” met tolheffing weer laat herleven.

Ter realisatie van een en ander schijnt wederom een vaste Commissie voor Duitschland onontbeerlijk.

Maar ook elders schijnt inschakeling van een betere export-organisatie per land evenzeer geboden.

Mr. E. H. VON BAUMHAUER.

DE SANEERING VAN DE NEDERLANDSCHE BAKSTEENINDUSTRIE.

Het is waarschijnlijk aan hen, die wat meer van de baksteenindustrie op de hoogte zijn, duidelijk, dat een belangrijke onderconsumptie voor wat betreft een groot gedeelte van de assortimenten door deze industrie vervaardigd, oorzaak is van de hier heersche malaise, waarbij komt, dat de z.g. business-forcasting, m.a.w. de marktanalyse geen sterke zijde van de steenfabrikanten is.¹⁾

Bovendien is de opvoering van de Vlamoven capaciteit zeer aanzienlijk geweest en hier heeft het gebrek aan markt-analyse zich wel zeer sterk doen gevoelen. Zooals ook de heer Kroese reeds opmerkt,

¹⁾ Zie de artikelen in E.-S.B. van 8 en 22 Aug. 1934 van de hand van den heer W. T. Kroese.

was deze uitbreiding voornamelijk gebaseerd op de groote vraag, die van de zijde van het Rijk merkbaar werd. In de eerste jaren van het Wegenfonds n.l. gingen er al spoedig in de Volksvertegenwoordiging stemmen op die verkondigden, dat er niettegenstaande het Wegenfonds maar weinig aan de wegen gebeurde. Men kwam daardoor in de eigenaardige situatie, dat er zoo spoedig mogelijk meer geld voor wegen moest worden uitgegeven, opdat de minister eens gegeven woord gestand zou kunnen doen. Het eenvoudigste was, dat men die wegen, welke daarvoor in aanmerking kwamen door middel van klinkerbestrating ging verbreden zonder dat daarvoor veel tijdroovende onteigeningen noodig waren. Hoewel dus wel duidelijk was, dat de groote vraag, die door dezen politieken invloed ontstond, niet zoo zou voortduren en zelfs hierop van de zijde van de Regeering uitdrukkelijk is gewezen, heeft men zich toch laten verleiden tot geweldige uitbreidingen op het gebied van betere straatsteenfabricage, zoodat de Vlamovenstraatklinker N.V. van 17 tot 54 fabrieken is uitgegroeid met een straatsteencapaciteit van rond 450 miljoen. Hierbij komen nog eenige fabrieken, welke buiten de N.V. de Vlamovenstraatklinker werken met een capaciteit van minstens 100 miljoen. 550 miljoen vlamovenstraatsteen zal dus waarschijnlijk een te lage capaciteit weergeven, maar in het veen ziet men niet op een turfje.

Niet alleen heeft onderconsumptie het hare tot de malaise in de geheele baksteenindustrie bijgedragen, maar ook verregaande overproductie door gebrek aan inzicht in de komende marktverhoudingen, heeft dit proces volledig voltooid.

Men heeft in de geheele baksteenindustrie vrijwel ongemotiveerd gestookt en wanneer ik gemakshalve de cijfers uit het artikel van den heer Kroese aanhoud, dan ziet men dat er in 1934 een capaciteit, zonder vlamovens, van 1631 miljoen is. Als we daarnaast de capaciteit van de vlamovens dus rondweg op 550 miljoen stellen, dan bedraagt de baksteencapaciteit dus rond 2200 miljoen per jaar, een cijfer, dat momenteel waarschijnlijk 40 pCt. te hoog is.

Er zijn reeds vele stemmen over de saneering van de baksteenindustrie opgegaan en o.a. in het tijdschrift „Klei” zijn plannen hiertoe gelanceerd, terwijl een commissie, welke zich min of meer zelf heeft geconstitueerd, onder voorzitterschap van den heer Dorsemagen, van welke commissie ook ik deel uitmaakte, eveneens deze kwestie bestudeerd heeft. Een van de groote struikelblokken in de steenindustrie is echter de groote animositeit, welke er tusschen de verschillende toonaangevende kringen bestaat, waardoor moeilijk iets valt te bereiken.

Het door mij ingediende plan in de commissie Dorsemagen had m.i. dit aantrekkelijke, dat er niet onderscheiden werd een „vlamovengroep” en een „ringovengroep”, maar dat er nagegaan werd, welke soort oven het best een bijzonder soort steen zou kunnen maken. De tegenstelling Ringoven-Vlamoven heeft al menig plan omver geworpen en het wordt hoog tijd, dat men zich slechts ziet als baksteenfabrikanten, die het doel, het maken van baksteen, met verschillende hulpmiddelen trachten te bereiken, daarbij niet uit het oog verliezend de soort steen, welke men zich voorstelt, te maken. In het plan werd dus voorop gesteld, dat de vlamovens het meest geschikt waren voor straatsteen en harde metselsteen, terwijl de ringovens waren aangewezen voor harde metselsteen en zachte binnenmuursteen. De tewerkstelling kon dan in bovengenoemde volgorde worden geregeld door eerst te bepalen, hoeveel straatsteen er zou worden gemaakt. Hiertoe moesten dan de fabrieken worden aangewezen, welke het beste product op dit gebied konden vervaardigen. De rest van de capaciteit der vlamovens kon dan met metselsteen worden bezet. Dan maakten de ringovens de rest van de harde metselsteen en de overtollige capa-

citeit zou dan benut worden voor de zachte binnenmuursteen. De geheele steenindustrie werd dan theoretisch als één geheel beschouwd en de opbrengst van de steen zou in bepaalde verhoudingen worden verdeeld, zoodat een bepaalde fabrikant er geen voor- of nadeel van had of hij straatsteen, harde metselsteen of rood stookte. Hiertoe zouden onderlinge verrekeningen moeten plaats vinden, terwijl daarbij ook de verschillende kostprijzen een punt van overweging zouden uitmaken.

Een groot verschil met de later gelanceerde saneringsplannen bestond dus daarin, dat men met de aard van de fabrieken rekening hield en vooral niet alleen af ging op de wil van den fabrikant zelf, of hij wilde gaan stilliggen of niet. Wanneer men dit laatste systeem zonder meer gaat toepassen, dan wordt het niet de vraag of men al of niet voor een bepaalde productie het meest geschikt is, maar of men de dikste portemonnaie heeft.

De goede hoop bestond, dat de rest van de ringovencapaciteit kon worden benut voor het maken van rood en hiermede kom ik op een zeer belangrijk punt voor de Nederlandsche baksteenindustrie. Men heeft zooals bekend de laatste jaren met een korte onderbreking, de rood-productie sterk verwaarloosd, zeer tot nadeel van de industrie. Er ontstond onder de steenbakkers een soort trots, welke zich demonstreerde door geen rood te willen stoken als zijnde beneden de waardigheid. Maar de heer Kroese heeft reeds opgemerkt, dat er daardoor een enorme kalkzandsteenproductie is ontstaan en dat de Belgen toch nog 186 miljoen zachte steen konden invoeren ten tijde van de volle werking van het Extra-Rood-Contract.

Ik ben steeds van meening geweest, dat deze afkeer van het rood gelegen is in een zeer onvoldoend inzicht van de meeste steenfabrikanten in de analyse van hun eigen kostprijs. Het is anders niet te verklaren, dat men bij een dergelijke marktpositie tot de beperkingen over is gegaan, waartoe men inderdaad zijn toevlucht heeft genomen. Men is waarschijnlijk eerst later door de praktijk tot het inzicht gekomen wat het kost om te beperken. Een goed gesplitste kostprijscalculatie had zeker deze waarheid aan den dag gebracht en men had dan tevens kunnen ontdekken, welk deel van den kostprijs de „variabele” kosten uitmaken. Wanneer men in de kostprijsberekening de vaste en variabele kosten per eenheid product behoorlijk had gesplitst, dan had men bij onderzoek van de alternatieven „beperken” of „vol doorstoken met meer rood” zeker anders geredeneerd dan thans gebeurd is.

Wanneer nl. wordt beperkt moeten deze mindere hoeveelheden steen de vaste kosten opbrengen. Indien men nu deze vaste kosten op deze beperkte hoeveelheid harde steen laat drukken, dan kan men de rest van de capaciteit benutten om rood te stoken met een kostprijs overeenkomend met de variabele kosten per eenheid, verkregen uit de kostprijscalculatie voor de beperkte hoeveelheid gemaakt. Deze kostprijs zal zelfs nog iets minder zijn, omdat „rood” niet zooveel zorg en brandstof per eenheid vordert als harde steen.

Een deel van de kalkzandsteenafzet had men zeker kunnen veroveren, hetgeen niet misplaatst zou zijn geweest, want ook de kalkzandsteen heeft zich enorm uitgebreid en moet daarvan op een gegeven oogenblik dan maar de gevolgen dragen. Ook de import vanuit België zou kunnen zijn bestreden.

Verschillende pogingen voor export naar Engeland zijn op hetzelfde gebrek aan inzicht gestrand en het is wel tekenend, dat er 1 September 1934 in de Telegraaf een berichtje stond, dat de Belgen in Engeland een eigen verkoopcentrale willen oprichten en dat men in de eerste zeven maanden van 1932, 1933 en 1934 respectievelijk 44.4, 91.9 en 153.5 miljoen aan rood naar Engeland heeft geëxporteerd tegen waarden van respectievelijk £ 73.219, £ 152.613 en £ 283.613. Van al deze schoone cijfers heeft de Nederlandsche

baksteenindustrie praktisch niets gezien; naar mijne meening door gebrek aan kennis van den kostprijs en ook uit overdreven angst voor export, waardoor men de meest merkwaardige eischen ging stellen, waarbij werd vergeten, dat men op het oogenblik voor de Nederlandsche markt in veel sterker mate speculeert.

Naar aanleiding van deze exportmogelijkheid hebben zelfs verschillende arbeidersgroepen zich in principe bereid verklaard voor deze steen een tijdelijk lager loontarief te accepteren, waardoor de eventuele mogelijkheid van export nog werd vergroot. Maar al deze pogingen hebben niet kunnen bewerkstelligen, dat een aanzienlijk deel van den import in Engeland door onze baksteenindustrie werd geleverd; dit zeer tot schade m.i. van deze industrie.

Dat het verwaarloozen van de Rood-productie een onjuiste politiek is, wordt bovendien aangetoond door de verhoudingscijfers, welke men verkrijgt door de verschillende soorten steen welke een woning eischt, onderling te vergelijken. De normale verkoop van de soorten kan ongeveer worden gesteld op 40 pCt. rood, 30 pCt. hardgrauw, 20 pCt. klinkers en 10 pCt. gewelklinkers. Daarnaast geeft de heer Kroese in zijn eerste artikel aan zacht-productie voor de ringovens ongeveer 15 pCt. en voor de vlamovens niets. De wanverhouding springt dus wel zeer sterk in het oog en het is verwonderlijk hoe men tot een dergelijke productie-politiek is kunnen geraken. Waarschijnlijk is men aangetrokken tot het stoken van hard door de hoge prijzen, welke men in de hausse jaren kon maken, om daarmede een voor normale tijden absoluut noodzakelijk arbeidsveld aan concurrenten en het buitenland over te laten.

Of er bij saneering veel zal behoeven te worden „uitgekocht” wil ik voorshands betwijfelen. M.i. zal de saneering veel meer op juiste productie en productieverhouding moeten worden gericht, terwijl dan eventueel verlies op het stoken van rood, omdat deze steen met concurrentie te maken heeft, door de werkende hard-fabrieken kan worden bijgepast. Ik vermoed, dat dit dan zal blijken heel wat minder te kosten dan het bij inschrijving laten stilliggen van een aantal fabrieken.

Ik noem hier uitdrukkelijk de hard-fabrieken, welke het verlies op rood moeten betalen, omdat ook de straatsteen geen concurrentielcos product is en concurreren moet tegen andere wegbedekkingsmaterialen. Het zou dus zeer goed kunnen zijn, dat de straatsteen ook verliesbrengend blijft ondanks de saneering, terwijl men m.i. toch steeds zooveel mogelijk straatsteen moet trachten te plaatsen. Bij de prijsstelling van de straatsteen moet er nl. wel aan worden gedacht, dat men in den loop der jaren door de hoge prijzen, welke men meende te moeten aanleggen, veel wegbedekking van ander materiaal heeft laten binnenkomen, waardoor men goede klanten voor goed kwijt raakte. In den vervolge, wanneer de saneering zal zijn verkregen, zal men er dus op bedacht dienen te zijn, dat men die wegbedekkingen zooveel mogelijk ook door middel van den verkoops prijs bestrijdt, om daarmede te voorkomen, dat men nog verder afleveringsmogelijkheden voor goed kwijt raakt. Waar eenmaal beton of asfalt ligt, komen nooit straatsteenen meer en op den duur zal de straatsteenindustrie het toch van de vervanging moeten hebben.

De politiek met het „rood” kan wat de productie, in verband met den verkoops prijs, betreft een andere zijn, doch het voert mij te ver daarop nader in te gaan.

Ik kom dus tot de conclusie, dat saneering gebiedende eisch is, wil een voor ons land noodzakelijke bedrijfstak niet geheel ten doode gedaan zijn. Dat een overeenkomst zonder druk van boven af tot stand zal komen is door onderling wantrouwen zeer te betwijfelen, zoodat hier een taak voor de Regeering ligt weggelegd.⁴⁾

⁴⁾ Een contact-commissaris, door de Regeering aangedsteld, heeft inmiddels succes gehad.

Wil men voor de volgende campagne gereed zijn, dan zal men spoedig met de saneeringswerkzaamheden moeten aanvangen, omdat veel en moeilijk werk zal moeten worden verricht, waarbij het plan dat wordt aanvaard, nader moet worden uitgewerkt en naar de eischen welke de praktijk stelt, moet worden vervormd.

Ir. H. VAN HEYST.

ECONOMISCHE ONDERHANDELINGEN TUSSEN DE GOUDLANDEN.

Dr. J. Oortwijn Botjes schrijft ons:

Nu op dit oogenblik een poging wordt gedaan om onze monetaire en economische politiek door onderlinge overeenkomsten te verbinden aan die van de staten van het zoogenaamde goudblok, lijkt het niet overbodig enkele punten naar voren te brengen, die de positie van Nederland in dezen bepalen.

1. Ten opzichte van België, Frankrijk en Italië verschilt de positie van Nederland, doordat genoemde landen na den oorlog aan hun munt een lagere goudwaarde gegeven hebben dan deze vroeger bezat. De verhouding van productiekosten en goederenprijzen is daardoor in belangrijke mate gecorrigeerd.

2. Ten opzichte van Frankrijk verschilt onze positie, doordat Frankrijk, als historisch protectionistisch land minder afhankelijk is van den uitvoer. Het verkoopt een grooter deel van zijn producten op de binnenlandsche markt en kan dus door wettelijke maatregelen voor een grooter deel dier producten de prijzen in overeenstemming brengen met de productiekosten.

3. Frankrijk leende enorme bedragen aan middel-Europeesche landen en aan Balkanstaten in den vorm van francen en heeft uit dien hoofde een bijzonder belang bij het handhaven van den Franc; Nederland daarentegen leende zijn geld in hoofdzaak uit in de valuta's van de debiteurstaten. Waar aan den anderen kant buitenlanders ook in het bezit zijn van een vrij groot bedrag aan Nederlandsche obligaties, zal Nederland geen schade lijden door verlaging van de waarde van den Gulden; Frankrijk daarentegen lijdt groote directe schade door een verlaging van den Franc.

4. Als het goudblok tot een economisch blok wordt omgezet ligt Nederland aan den rand van dit blok. Het heeft slechts één grens met landen van dit blok gemeen. België, Zwitserland, Italië grenzen aan twee kanten aan landen van dit blok; Frankrijk heeft gemeenschappelijke grenzen met drie der goudlanden. Hieruit volgt de waarschijnlijkheid, dat een grooter percentage van den uitvoer van België, Frankrijk, Zwitserland en Italië zich naar de goudlanden richt, dan dit bij Nederland het geval is. Slechts 28.23 pCt. van onzen uitvoer in 1932 was gericht naar de goudlanden, terwijl alleen naar Duitschland 21.38 pCt. en naar Engeland 19.13 pCt. van onzen export ging.

5. Ten opzichte van de voornaamste landen van het goudblok, verkeeren wij in de ongunstige omstandigheid, dat onze loonstandaard de hoogste is. Volgens een onderzoek door het Internationaal Arbeidsbureau te Genève in 1930 ingesteld naar de loonen in de hoofdsteden van de Europeesche landen, werd deze verhouding aangegeven door de volgende cijfers: Amsterdam 85, Brussel 49, Parijs 56, Rome 42. De mogelijkheid om te kunnen concurreeren, wordt, afgezien van bijzondere omstandigheden, bepaald door de vraag, hoeveel loon en hoeveel rente een bepaald product in verschillende landen vraagt. Vooral ten opzichte van België met zijn zeer lage loonen, verkeert Nederland in ongunstige omstandigheden. Bij onderlinge verruiming van de invoermogelijkheden zal in het algemeen het land met de laagste loonen het meest profiteeren. Voor onze industriële producten is het zeer de vraag of de mogelijkheid tot meerderen afzet in België en Frankrijk, opweegt tegen het bezwaar van meerdere con-

currentie van Belgische en Fransche producten op de Nederlandsche markt. Een iets grootere afzet van landbouwproducten, als gevolg van de onderhandelingen te Brussel is zeer waarschijnlijk. Echter moet men geen overdreven verwachtingen koesteren omtrent meerderen invoer naar Frankrijk. De Fransche boer wenschte voor zich een monopolie van zijn producten op de Fransche markt en in geen enkel land ter wereld houden Kamerleden en regeeringen meer rekening met zijn wenschen.

6. Voor enkele specifiek Nederlandsche, Belgische, Fransche, Zwitsersche of Italiaansche producten is onderlinge bevoorrechtiging mogelijk, zonder dat dit andere landen schaadt. Ik wijs in dezen bijv. op de artikelen groenten, bloembollen, bloemen, pootaardappelen. Voor verreweg de meeste producten komt een bevoorrechtiging, door de goudlanden onderling, neer op een benadeeling van andere landen. Onze droevige ervaringen met het verdrag van Ouchy bewijzen wel, dat deze landen en met name Engeland, geen rekening zullen houden met phrases, maar met de realiteit. De verzekering, dat de omzetting van het goudblok, met Frankrijk als centrum, niet gericht is tegen Engeland of Duitschland zullen deze landen voor kennisgeving aannemen. Dat andere landen zich onder bepaalde omstandigheden ook kunnen aansluiten, zal door genoemde landen niet hoog worden gewaardeerd. Ook bij het verdrag van Ouchy bestond deze mogelijkheid; maar Engeland is er niet door bekoord. Als de goudlanden elkander in werkelijkheid zeer belangrijke invoerfaciliteiten zullen verschaffen, die ze niet aan de niet-goudlanden deelachtig doen worden, zullen zij zich moeten voorbereiden op een economischen strijd met de niet-goudlanden.

7. Bij een strijd met Engeland staat Nederland economisch niet sterk. Wij produceeren een aantal artikelen, zooals o.a. bloembollen en stroocarton, voor welke wij Engeland als uitvoerland niet kunnen missen. Als een iets grootere afzet van landbouwproducten naar België of Frankrijk gekocht moet worden met een mindere welwillendheid van Engeland tegenover den invoer van onze landbouwvoortbrengselen, wordt deze koop voor ons te duur.

8. De waarde van onzen uitvoer naar Duitschland wordt op dit oogenblik in hoofdzaak bepaald door:

a. De waarde van den invoer uit Duitschland naar Nederland en naar Ned.-Indië.

b. De waarde van den invoer van Nederlandsch-Indië naar Duitschland.

Indien de waarde van den invoer uit Duitschland, die toch reeds gedaald is onder den invloed van allerlei soorten van boycot, verder daalt door een bevoorrechtiging bij den invoer van goederen uit de goudlanden, dan zal onze export naar Duitschland nog verder moeten worden ingekrompen. Wat wij aan de eene zijde winnen, zullen wij dus aan de andere zijde verliezen. Onze tuinbouw vooral zal daardoor worden getroffen.

9. De samenvatting van de goudlanden tot een economisch blok is niet een gevolg van een bijzondere economische samenhoorigheid, maar is slechts een gevolg van de fatale vergissing, die men ten opzichte van de monetaire politiek heeft gemaakt. Zij heeft voor velen ook geen ander doel dan het tijdstip te verschuiven, waarop men tot de erkenning moet komen zich vergist te hebben. Elke verschuiving van dit tijdstip berokkent echter aan ons land enorme schade.

Hiermee meen ik in korten vorm de gevaren van de economische onderhandelingen te Brussel belicht te hebben. Deze gevaren zijn zonder twijfel ook aan onzen Minister van Economische Zaken en aan onze afgevaardigden naar Brussel bekend. Het lijkt mij echter niet overbodig, dat er ook in ruimere kringen aandacht aan wordt gewijd.

DE TOESTAND OP DE GRAANMARKT.

Het is op het oogenblik zeer moeilijk een oordeel te vormen over de graanmarkten en de factoren op hun juiste waarde te schatten, welke van invloed zijn op de prijsvorming. In den loop der maand Augustus werd het duidelijk, dat de alom heerschende droogte zoowel in de meeste landen in Europa als in Noord-Amerika kleine graanopbrengsten tengevolge zou hebben. Algemeen was men toen van meening, dat het te verwachten kleinere aanbod van uitvoerlanden en de grootere vraag in Europeesche importlanden tot een aanmerkelijk hooger prijspeil zouden leiden. Ook zou vermeerderde vraag in het Verre Oosten, waar in China de rijstogst er slecht voor stond, tot prijsverhooging voeren.

In de verwachting van een hooger prijsniveau zijn in de Europeesche landen op groote schaal inkoop gedaan, waardoor de markt een levendig aanzien kreeg. De verwachting van de kleinere opbrengsten is vrijwel uitgekomen en in sommige landen zelfs nog overtroffen. In andere landen echter heeft het graan niet van droogte te lijden gehad. In Engeland, Nederland, Zweden, Estland en Lithauen zijn de uitkomsten bevredigend geweest. De drie laatstgenoemde hebben een overschot van rogge, dat voor uitvoer beschikbaar is. Frankrijk had in 1933 een buitengewoon groote tarwe-opbrengst, waarvan aan het einde van het oogstjaar nog een belangrijke hoeveelheid aanwezig was. In 1934 was de opbrengst wel minder, doch ook groot, zoodat het met het overschot van het vorige jaar meer heeft dan in het land zelf verbruikt wordt. Het overtollige wordt aan omliggende landen aangeboden en geregeld vinden uitvoeren met regeeringssubsidie plaats. Naar Nederland wordt deze tarwe niet verkocht, daar de regeering den invoer niet toelaat wegens het ontbreken van een compensatie-overeenkomst met de Fransche regeering.

De andere landen, welke in het vorige jaar groote graanopbrengsten hadden en de wereldmarkt drukten door aanbiedingen van hunne overschotten, zijn daartoe in dit seizoen niet in staat. Duitschland exporteerde in het vorige jaar tarwe en rogge en heeft dit jaar niet genoeg voor het eigen verbruik. In Polen en Tsjechoslovakië zijn de opbrengsten klein, evenals in Hongarije. Wat in Hongarije en Zuid-Slavië voor uitvoer beschikbaar is, wordt naar de omliggende landen verzonden en komt niet aan de West-Europeesche markt. Roemenië heeft geen overschot van tarwe en heeft, tot de nieuwe maïsogst ter verscheping gereed is, alleen gerst te missen, waarvan de opbrengst ook al klein was.

In Rusland schijnen de resultaten slecht geweest te zijn. Het verscheept wel graan van de havens aan de Zwarte Zee, doch deze verschepingen zijn voor een overgroot gedeelte bestemd voor Wladiwostok, wat op slechte resultaten in Siberië wijst. In West-Europa is het aanbod uit Rusland zeer klein; tarwe werd daarheen in noemenswaardige hoeveelheden tot nog toe niet verscheept. Wel gerst, doch ook daarvan geen groote kwantiteiten. Italië, dat in het vorige jaar voldoende tarwe voor eigen gebruik had, zal dit jaar ook onder de invoerlanden moeten worden gerekend.

In Noord-Amerika heerschte evenals in Europa groote droogte. In de Vereenigde Staten was deze van funesten invloed en van alle graansoorten is de opbrengst daar bij die van vorige jaren ten achter gebleven. Van uitvoeren kan geen sprake zijn, invoeren blijken integendeel noodig te zijn. Reeds belangrijke hoeveelheden rogge zijn uit de Baltische landen en Polen naar Amerika verscheept, in Argentinië werd haver gekocht. De Vereenigde Staten koopen in Canada gerst en ook sommige speciale tarwesoorten. De totale opbrengst van alle granen, boonen, rijst en andere voerartikelen wordt in de Vereenigde Staten 1.150 millioen bushels kleiner geschat dan in

1933 en 2.303 millioen bushels kleiner dan het gemiddelde in de jaren 1927—1931.

In Canada daarentegen zijn de gevolgen van de droogte niet zoo ernstig geweest als in de Vereenigde Staten van Amerika. De opbrengst van tarwe werd in September door de regeering iets grooter geraamd dan in het vorige jaar, toen de uitkomsten ook tegenvielen. Sedert is de opbrengst verminderd door vorst en sneeuw en zijn de particuliere oogstramingen iets kleiner dan die van een jaar geleden. Van haver en gerst mag op een weinig grootere opbrengst dan in het vorige jaar gerekend worden.

Op het zuidelijk halfrond is Australië een belangrijk land voor tarwe. De uitzaai werd er dit jaar beperkt en tengevolge van langdurige droogte zal ook daar de opbrengst verder beperkt worden. De laatste berichten ramen de opbrengst op 17 millioen quarters, wat weliswaar hooger is dan de vorige particuliere schattingen, doch minder dan in vorige jaren. Een opbrengst van 17 millioen quarters zal een uitvoeroverschot opleveren van ongeveer 10 millioen quarters. In dit jaar zullen vermoedelijk 13 millioen quarters verscheept worden, terwijl in 1932 bijna het dubbele werd uitgevoerd.

De in Augustus oplevende vraag in de verwachting van vermeerderde behoefte in Europa, noodzakelijke invoeren in de Vereenigde Staten en kleiner aanbod uit exportlanden, was algemeen. Duitschland trad sterk als koper op den voorgrond en kocht zoowel tarwe als voedergranen en rogge in landen, waarmede het een compensatie-overeenkomst kon treffen. Op die wijze kon het buitenlandsch graan importeeren zonder daarvoor deviezen te moeten afgeven. De verschepingen van gerst uit Rusland en Roemenië gaan in hoofdzaak naar Duitschland, dat de beste prijzen had willen betalen, en in Nederland ontbrak aanbod uit die landen bijna geheel. Ook door Turkije werden belangrijke hoeveelheden in compensatie aan Duitschland verkocht.

Het systeem der compensatiezaken schijnt niet geheel zonder moeilijkheden te werken. Volgens courantenberichten zijn in Hongarije en Zuid-Slavië door de Deutsche aankopen in compensatie, waar in niet voldoende mate verkoopen tegenover stonden, te groote saldi bij de centrale banken ontstaan. Vóór verder te gaan met leveringen aan Duitschland wil men eerst die saldi verminderen.

Behalve in Duitschland werd ook in andere landen veel gekocht, daar vooral de statistische positie van voergranen beperkt aanbod en hogere prijzen deed verwachten. Van tarwe leek het aanbod weliswaar voldoende, doch het tekort in voergranen zou de prijzen voor tarwe mede doen stijgen.

* * *

Hoewel de prijzen aanmerkelijk hooger zijn gebleven dan in het voorjaar en den voorzomer, zijn toch de verwachtingen van sterke prijsstijging niet uitgekomen en zijn de prijzen sedert het midden van Augustus niet onbelangrijk gedaald. Daarvoor bestaan verschillende redenen. In Augustus is veel gekocht door speculanten, ook het buiten den graanhandel staande publiek heeft veelal gemeend een kansje te moeten wagen en speculatieve aankopen gedaan, die later weder moesten worden verkocht. Deutsche koopers waren daartoe vaak gedwongen door gebrek aan deviezen, wat het betalen in vreemd geld van het gekochte onmogelijk maakte. Zooals het zoo vaak onder zulke omstandigheden gaat, vonden de gedwongen verkoopen plaats op het meest ongunstige oogenblik.

Een tweede oorzaak van de prijsdaling zijn de aanvoeren van de eigen oogsten, zoowel in Europa als in Noord-Amerika. Al zijn de opbrengsten kleiner en zal misschien later iets anders moeten worden teruggekocht, de boeren haastten zich hunne producten ter markt te brengen. Daardoor verminderde na-

tuurlijk voor het oogenblik de behoefte aan buitenlandsch graan.

Verder bleef Argentinië den verkoop van tarwe en maïs forceeren en tot de maakbare prijzen steeds dringend aan de markt. De tarwe-oogst was in 1934 overvloedig geweest en het was bekend dat ruime verschepingen konden worden verwacht. Echter had men niet gedacht, dat Argentinië zou kunnen voortgaan tot het einde van het jaar zulke groote hoeveelheden te leveren. De Argentijnsche regeering publiceerde in September eene nieuwe schatting van den opbrengst van tarwe van 35.820.000 quarters tegen eene eerste schatting in dit jaar van 32.071.000 quarters, een opbrengst in 1933 van 29.467.000 quarters en in 1932 van 28.286.000 quarters.

Argentinië heeft de gewoonte er voor te zorgen, dat het overschot van een oogst tot de maakbare prijzen aan het buitenland is verkocht vóór de nieuwe oogst wordt binnengehaald. De groote oogst in 1934, welke later bleek nog grooter te zijn dan eerst geschat, verklaart het voortduren der groote tarweverschepingen. De volgende oogst, welke einde December en Januari wordt binnengehaald, staat er goed voor. Daarin ligt dus voor Argentinië geen reden om tarwe achter te houden. Bovendien zijn de prijzen, welke de boer in Argentinië voor tarwe ontvangt, loonend. Toen in het vorige najaar en dit voorjaar de prijzen zeer laag gedaald waren, stelde de Argentijnsche regeering voor tarwe een minimumprijs vast van 5.75 Pesos per 100 kg, geleverd te Buenos Aires. In Mei zijn de prijzen begonnen te stijgen tot zij begin Augustus het hoogste punt van dit jaar bereikten. Sedert zijn zij weder gedaald, doch op 26 October was de notering te Buenos Aires nog 6.05 Pesos.

Van maïs zijn de verschepingen uit Argentinië ook groot geweest, hoewel daarvan de opbrengst kleiner was dan in het vorige jaar. Niettegenstaande deze kleinere opbrengst verscheepte Argentinië op zoo ruime schaal maïs, dat het niet mogelijk schijnt daarmee voort te gaan tot het einde van het seizoen, dat voor maïs op 31 Maart gerekend wordt. De reden, dat maïs zonder terughouding werd aangeboden, is gedeeltelijk te zoeken in de kwaliteit, welke lang bewaren niet toestaat en gedeeltelijk in de prijzen. Voor maïs werd een minimumprijs vastgesteld van 4.40 Pesos per 100 kg te Buenos Aires. Op 26 October was de notering te Buenos Aires 6.18 Pesos en dus zelfs nog iets hooger dan die voor tarwe.

In de laatste weken waren de uitvoeren uit Argentinië kleiner. In de volgende weken zal moeten blijken of deze vermindering een gevolg is van afnemende voorraden of dat daarvoor tijdelijke redenen bestonden. Is op het oogenblik het aanbod van maïs uit Argentinië en in mindere mate uit Zuid-Afrika, voldoende voor de behoefte in importlanden, later zullen ook Roemenië en Zuid-Slavië leveranciers van belang kunnen worden. Goede oogsten worden in beide landen verwacht en geregeld wordt reeds maïs aangeboden ter verscheping in de wintermaanden.

De Nederlandsche regeering laat graan uit de Donau- en Balkanlanden alleen toe wanneer de Nederlandsche inkoopten gedaan worden in compensatie met verkoopen van Nederlandsche producten. Dergelijke compensatiezaken zijn slechts in zeer beperkte mate mogelijk. Wanneer onze regeering geen verandering in haar voorschriften brengt, kunnen dus in Nederland in de volgende maanden geen groote aanvoeren van Donaumaïs worden verwacht. Op de wereldmarkt zal het aanbod daarvan natuurlijk wel van invloed op de prijzen zijn.

Voor de naaste toekomst zal de prijzenloop hoofdzakelijk afhankelijk zijn van den omvang der verschepingen van tarwe en maïs van den ouden oogst uit Argentinië, van de snelheid waarmede de eigen oogsten in Europa worden ter markt gebracht en verbruikt, van de koopkracht der importlanden en met

name van Duitschland, en van de verkooptaktiek van Canada.

Het laatstgenoemde land heeft een belangrijk overschot van tarwe en heeft ook gerst en haver te missen. Tarwe is verreweg het voornaamste uitvoerartikel en heeft de belangstelling der Canadeesche regeering, welke door het doen van steunaankopen de prijzen in tijden van depressie ophoudt. Daardoor is nu de prijs te hoog in vergelijking met Argentijnsche tarwe, om groote uitvoeren mogelijk te maken. In Canada verwacht men, wanneer het seizoen verder gevorderd zal zijn, afname van de eigen voorraden der invoerlanden en daardoor grootere invoerbehoefte met verbeterde prijzen. Dan zal het echter ook moeten concurreeren met den nieuwen oogst in Argentinië en het zou niet de eerste keer zijn, wanneer later zou blijken, dat de Canadeesche taktiek eene verkeerde was geweest. Reeds nu worden Argentijnsche tarwe, gerst, haver, rogge en maïs van den nieuwen oogst aangeboden tot matige prijzen. De nieuwe tarwe, gerst, haver en rogge kunnen vanaf Januari, de nieuwe maïs vanaf April verscheept worden.

Wanneer de oogstresultaten worden, zooals de vooruitzichten van het oogenblik doen verwachten, zal Argentinië weder dringend verkooper worden na het binnenkomen van den nieuwen oogst, waarvan zeker druk op de prijzen het gevolg zal zijn. In den tusschentijd is eene verbetering van het tegenwoordige prijspeil zeer wel mogelijk tengevolge van afnemend aanbod van de eigen oogsten en toenemende vraag naar geïmporteerd graan in Europa en de Vereenigde Staten, en afnemende verschepingen van den ouden oogst uit Argentinië. A. P. SCHILTHUIS.

AANTEKENINGEN.

De Internationale Kamer van Koophandel over de positie van de goudlanden op de wereldmarkt.

In het October-nummer van „L'Economie Internationale”, het maandblad van de Internationale Kamer van Koophandel, wordt de vraag gesteld of de gouden standaard een nadeel voor het herstel van zaken is. Het spreekt vanzelf, dat het antwoord ontkenkend luidt, daar de Internationale Kamer in April van dit jaar immers haar standpunt heeft uiteengezet, in een „plaidoyer énergique et serré”, en zich voor herstel van den internationalen gouden standaard heeft verklaard.

Het antwoord op de vraag omtrent de belemmerende werking, die van den gouden standaard uitgaat, komt hierop neer, dat de landen, welke valuta gedeprecieerd zijn, een zeker succes met deze maatregelen hebben kunnen bereiken door de stilzwijgende toestemming van de goudlanden voor deze depreciatie of devaluatie. Indien die goudlanden aan de depreciatie hadden meegedaan en alle valuta's onvast ten opzichte van elkaar waren, zou het er voor de landen van het Sterling-blok, de Vereenigde Staten, Japan, enz. op het oogenblik veel ongunstiger uitzien.

Wij geven dit betoog weer, zooals men het in bovenvermeld orgaan kan vinden, doch meenen erop te mogen wijzen, dat deze uitspraak niet bewezen wordt. Men moet niet vergeten, dat deze landen niet meer dan één zesde van den geheelen wereldhandel omvatten.

Bovendien wordt uit het oog verloren, dat indien de goudlanden hun valuta's hadden gedevalueerd, zulks evenals in de landen van het Sterlingblok, zonder twijfel gepaard zou zijn gegaan met een verbetering van de binnenlandsche conjunctuur, waardoor de vraag naar grondstoffen zou zijn toegenomen, hetgeen zonder twijfel tot een verbetering van den wereldhandel zou hebben geleid.

De theoretische uiteenzetting in het orgaan van de Internationale Kamer van Koophandel wordt gevolgd

door een bewijs met behulp van statistisch materiaal. Daartoe wordt de waarde van den uitvoer der goudlanden met den wereldexport in gouddollars vergeleken, en eveneens de uitvoerwaarde van Engeland, de Vereenigde Staten en Japan. Bovendien vindt ook een vergelijking van de uitgevoerde hoeveelheden plaats.

Nu staat daarbij voorop, dat een vergelijking dient te worden gemaakt tusschen landen met en zonder gouden standaard, en het is daarom onbegrijpelijk, waarom men van het jaar 1929 als basisjaar is uitgegaan, en de resultaten van de eerste helft van 1934 met dat jaar vergelijkt. Vanaf 1929 tot einde 1931 bezaten alle genoemde landen den gouden standaard, en eerst met den val van het Pond in September 1931 begint een verschil te ontstaan.

Er zou minder bezwaar bestaan tegen het jaar 1929 als basisjaar, wanneer de uitvoer zich in alle betrokken landen vanaf 1929 tot einde 1931 op gelijke wijze had ontwikkeld. Doch dit is in het geheel niet het geval, gelijk uit de volgende cijfers blijkt.

	Percentage van den werelduitvoer	
	1929	1931
Goudblok ¹⁾	15,64	17,77
Engeland	10,74	9,37
Vereenigde Staten	15,61	12,58

¹⁾ Hiertoe rekent de I. K. v. K. Frankrijk, België, Italië, Zwitserland, Nederland en Polen. Dit laatste land behoort evenwel niet tot het goudblok, wel tot de goudlanden.

Engeland en de Vereenigde Staten waren dus in 1931, toen beide landen nog den gouden standaard handhaafden, in vergelijking met de landen van het goudblok in een veel ongunstiger positie gekomen dan in 1929 het geval was. Nog duidelijker blijkt zulks uit de gegevens omtrent de hoeveelheid der uitgevoerde goederen. Volgens grafiek II in het betreffende artikel was deze hoeveelheid voor de goudlanden van 100 in 1929 tot 88 in 1931 gedaald, voor Engeland echter van 100 in 1929 tot 62 in 1931 en voor de Ver. Staten van 100 in 1929 tot 67 in 1931.

Vergelijking van gegevens, die iets zeggen omtrent den invloed van depreciatie, geeft dan ook het volgende beeld.

	Percentage van de waarde v. d. werelduitvoer		Indexcijfers uitgevoerde hoeveelh.	
	1931	1933	1931	1933
Goudblok	17,77	16,99	88	69
Engeland	9,37	10,37	62	64

Engeland geeft dus een relatieve stijging van zijn export te zien, zoodat bijna weer het aandeel in den wereldhandel van 1929 wordt bereikt, de goudlanden vertoonen een achteruitgang van hun aandeel, dat echter nog hooger is dan het niveau van 1929. De Vereenigde Staten, waar de depreciatie eerst vanaf Mei 1933 dateert, kunnen voor vergelijking niet in aanmerking komen.

Dat men de gegevens omtrent de eerste helft van 1934 bij deze cijfers heeft betrokken, is in tweeërlei opzicht onjuist. Ten eerste mag men, wegens de seizoensschommelingen, die vooral in den uitvoer van agrarische producten optreden, nooit een half jaar met een heel jaar vergelijken. ¹⁾ Maar bovendien hebben de maandgegevens van den Volkenbond, waaruit de gegevens van de eerste helft van 1934 zijn berekend, betrekking op 60 landen, terwijl de jaargegevens den buitenlandschen handel van 83 landen omvatten. Het percentage, uitgedrukt in den handel van een kleiner aantal landen, is natuurlijk grooter dan dat uitgedrukt in den handel van een grooter aantal,

¹⁾ De landen van het goudblok liggen op het Noordelijk halfrond, waar het grootste deel van de agrarische productie in de tweede helft van het jaar binnenkomt. Voor Nederland blijkt zulks duidelijk uit den uitvoer, die in de tweede helft van het jaar, vooral door den agrarischen uitvoer aanzienlijk grooter is dan in de eerste helft.

zoodat in grafiek III van het artikel dan ook alle lijnen voor de eerste helft van 1934 een stijging vertoonen, die echter niet met de werkelijke ontwikkeling van den wereldhandel overeen *behoeft* te komen. ²⁾

Wij wijzen er nog op, dat de geringe vooruitgang van het aandeel der goudlanden van 1932 op 1933, van 16,70 op 16,99 pCt., veroorzaakt wordt door Frankrijk, België en Zwitserland. Het aandeel van Italië, Nederland en Polen ging dat jaar achteruit. ³⁾

Aandeel in proc. van de uitvoerwaarde van een bepaald land in de waarde van den werelduitvoer in goud-Dollars.

	1929	1931	1932	1933
Nederland	2.42	2.79	2.64	2.50
Frankrijk	5.95	6.31	6.00	6.19
België	2.68	3.40	3.19	3.34
Italië	2.42	2.79	2.78	2.69
Zwitserland	1.21	1.36	1.15	1.35
Goudblok	14.68	16.65	15.76	16.07
Polen	0.96	1.12	0.94	0.92
Totaal	15.64	17.77	16.70	16.99
Engeland	10.74	9.37	9.91	10.37
Zweden	1.47	1.46	1.35	1.58
Totaal	12.21	10.83	11.26	11.95

Vanaf 1931 is dus het aandeel van Nederland in de waarde van den werelduitvoer blijven dalen. Welke waarde men dan ook aan deze gegevens moge toekennen, het staat in elk geval vast, dat de positie van Nederland op de wereldmarkt na de depreciatie van het Pond, niet alleen absoluut, doch ook relatief aanzienlijk is verzwakt.

²⁾ Wij weten niet, hoe dit percentage zou zijn, indien de berekening voor 1934 op dezelfde basis als die van andere jaren was geschied.

³⁾ De onderstaande cijfers zijn ontleend aan de publicatie van den Volkenbond „Aperçu Général du Commerce Mondial”, blz. 19.

Stijgende kosten van levensonderhoud in Nederland.

De gegevens omtrent de kosten van levensonderhoud in September 1934 geven zoowel voor Amsterdam als voor den Haag een kleine stijging te zien voor arbeiders. In Amsterdam zijn deze kosten voor meergegoeden iets gedaald in vergelijking met het voorafgaande kwartaal, in den Haag zijn ook deze gestegen. De indexcijfers van de kosten voor arbeiders zijn de volgende.

	Dec. '33	Mrt. '34	Juni '34	Sept. '34
Amsterdam Oct. '23—Sept. '24 gelijk 100	80,7	80,1	79,2	79,3
Den Haag 1921 gelijk 100	68,4	68,5	67,4	67,5

Slechts in het tweede kwartaal van dit jaar is het indexcijfer in de beide steden merkbaar gedaald, in het eerste kwartaal was het in Den Haag nog iets hooger dan aan het einde van 1933. Het laagst waren de cijfers in het tweede kwartaal van 1933 (77,8 in Amsterdam en 66,1 in Den Haag).

De stijging in het laatste kwartaal komt, wat de voedingsmiddelen betreft, voornamelijk voor rekening van oliën, waarop thans een heffing is ingevoerd, voorts melk en eieren, goedkoop binnenlandsch rundvleesch, aardappelen en groenten. Daartegenover staat prijsverlaging van suiker, waarvoor de open-ten op den accijns zijn verlaagd, kruidenierswaren (prijsverlaging van thee) en fruit. Wat de overige uitgaven betreft zijn kleeren, vooral onderkleeren, iets gestegen, schoenen iets gedaald in prijs.

Met het oog op de noodzakelijke aanpassing van het kostenpeil in Nederland zou een drastische verlaging van de kosten van levensonderhoud een vereischte zijn. Het blijkt, dat van een dergelijke verlaging geen sprake is. De stijging dier kosten sinds

het tweede kwartaal van 1933 is vanaf het begin van 1934 door een geringe daling vervangen, maar thans blijkt aan die daling weer een einde te zijn gekomen en gaan de kosten weer omhoog, terwijl ze in Juni reeds hooger waren dan in Juni 1933, het dieptepunt der crisisjaren.

Suikerstatistieken in Engeland.

De Board of Trade maakt de volgende voorloopige cijfers bekend van de importen, exporten en consumptie van suiker gedurende October 1933 tot September 1934 vergeleken met het vorige jaar:

Import	October/September	
	1933/'34	1932/'33
	tons	tons
Geraffineerd	42.830	27.506
Ruwe rietsuiker:		
Natal	73.188	75.374
Mauritius	245.606	230.154
Australië	294.058	137.059
Fiji eilanden	63.688	75.992
Britsch West-Indië/Britsch Guiana	273.067	272.320
Overige Engelsche koloniën	13.790	5.397
Totaal Britsch	963.397	796.296
Java	11.329	132.553
Cuba	658.673	579.196
Ver. Staten	15.344	14.389
San Domingo	140.983	200.910
Peru	136.654	220.737
Brazilië	26.904	43.167
Overig buitenlandsch	46.144	94.753
Totaal buitenlandsch	1.036.031	1.285.710
Totaal ruwe rietsuiker	1.999.428	2.082.006
Ruwe bietsuiker		
Polen	20.873	32.222
Duitschland	74	25
Tsjecho-Slowakije	—	88
Totaal ruwe bietsuiker	20.947	32.335
Tot.-generaal ruwe riet- en bietsuiker	2.020.375	2.114.341
Export		
Britsch Geraffineerd		
Ierland	5.091	23.890
Andere landen	356.314	313.645
Totaal	361.405	337.535
Consumptie		
Geïmporteerde geraffineerd	40.410	26.865
„ ruwsuiker	2.048.457	2.060.933
Totaal	2.088.867	2.087.798
Consumptie geïmp. suiker.		
Ruwsuikerwaarde	1.695.363	1.719.196
Vrijgemaakt voor raffinade	1.900.157	1.960.972
Voorraad 30 September.		
Geïmporteerde geraffineerd	1.400	1.850
„ ruwsuiker	214.200	227.350
U.K. bietsuiker	19.100	12.400
Totaal	234.700	241.600

Opmerkelijk is het kleine quantum geïmporteerde Javasuiker (11.329 tons tegen 132.553 tons in het voorafgaande jaar), hetgeen verband houdt met de zeer lage marktwaarde in Engeland, waartoe Java niet besluiten kon te verkoopen.

In verband met bovenstaande cijfers merkt C. Czar-nikow in zijn marktbericht op, dat het verbruik van geïmporteerde suiker slechts 24.000 tons beneden het voorafgaande jaar was, hetgeen een zeer kleine reductie beteekent met het oog op de grootere distributie van binnenlandsche bietsuiker. Wanneer men de opname van binnenlandsche suiker gedurende September op ongeveer 16.000 tons taxeert, komt men tot een voorloopige totale consumptie gedurende October/September van 2.194.000 tons uitgedrukt in ruwsuikerwaarde tegen 2.072.000 tons in 1932/'33, dus eene vermeerdering tegenover 1932/'33 van 122.000 tons of bijna 6 pCt.

Financieele moeilijkheden bij de Haagsche Tram-weg-Maatschappij.

De gemeente Den Haag zal genoodzaakt zijn voor 1934 en waarschijnlijk ook gedurende 1935 het verlies op de exploitatie van de tram, ten bedrage van ca. f ½ miljoen per jaar, bij te passen. Dit bedrag begint de som te benaderen, die de gemeente van de H.T.M. jaarlijks aan rente en aflossing voor haar in-breng dient te ontvangen. Hieruit volgt dus, dat de exploitatie der tram, zonder deze vaste lasten, nog juist loonend is en de directe bedrijfskosten wel door de opbrengst worden gedekt.

De moeilijkheden bij het Haagsche trambedrijf staan niet op zichzelf. Overal is de toestand der stedelijke trambedrijven de laatste jaren zienderoogen achteruitgegaan. Dit neemt echter niet weg, dat men in Den Haag verkeerde middelen heeft toegepast om de dalende ontvangsten uit hoofde van een vermindering passagiersvervoer op te vangen.

Toen namelijk de opbrengsten eenige jaren geleden begonnen te dalen, heeft men gemeend naar tarief-verhooging te moeten grijpen om de inkomsten te vermeerderen. Het tarief van de Haagsche tram is daardoor nagenoeg het hoogste in het geheele land geworden en bedraagt 12½ ct. voor een enkele rit en 20 ct. voor een overstapje. Deze tariefpolitiek heeft de situatie niet kunnen redden; integendeel tot een vermindering van het vervoer geleid; het aantal personen, dat van de tram gebruik maakte, is vanaf 1930 met ruim 40 pCt. gedaald.

Het spreekt wel vanzelf, dat in een periode, waarin de prijzen van alle vervangingsmiddelen sterk verlaagd zijn, de kosten van het tramverbruik niet op een hoog niveau gehandhaafd kunnen worden, zonder dit verbruik nadeelig te beïnvloeden. Men heeft in Den Haag een groot aantal goedkope taxi's, die, bij een rit van 3 of 4 personen, niet meer kosten dan de tram, terwijl men dan niet hoeft te wachten en het vervoer bovendien veel sneller dan per tram en tot aan de plaats van bestemming geschiedt. Ook de fietsen zijn zeer sterk in prijs gedaald gedurende de laatste jaren¹⁾ evenals de schoenen. Bovendien ging de tariefsverhooging in sommige gevallen gepaard met een mindere service aan het publiek (langere wachttijden, éénmanswagens enz.). Al deze maatregelen wekten naar buiten den indruk alsof men meende, dat de tram nog een monopoliepositie innam. Dat onder deze omstandigheden de bedrijfsresultaten nog ongunstiger moesten worden, was te voorzien.

Er is gedurende die jaren eenmaal een loonsverlaging van 8 pCt. bij de tram doorgevoerd, terwijl vanaf 1 Jan. a.s. de pensioenbijdrage met 1½ pCt. van het loon wordt verhoogd. Bovendien wordt er nu een nieuwe loonsverlaging van 12 pCt. voorgesteld, zoodat de totale loonreductie in de crisis dan ongeveer 20 pCt. zal bedragen, terwijl de kosten van levensonderhoud vanaf 1929 met ongeveer 16 pCt. zijn gedaald.

Indien dus de thans aan de orde zijnde tweede loonsverlaging wordt doorgevoerd, zou hier, bij een beschut bedrijf, het loon sterker zijn verminderd dan de kosten van levensonderhoud, zoodat de betrokkenen dus ook een reële loonsverlaging zullen ondergaan.

Ondanks deze verlaging der uitgaven vreezen wij, dat de tariefpolitiek van dit trambedrijf tot een verdere daling van het aantal passagiers zal leiden en dat waarschijnlijk een loonsverlaging alleen niet in staat zal zijn de tekorten te doen verdwijnen. Nu het Haagsche trambedrijf ook in een financieel zeer ongunstige positie is gekomen, dient men zeer ernstig te overwegen, of hier niet reorganisatie van het tramnet, verlaging der tarieven en betere service noodig zullen zijn om tenminste een verdere daling der inkomsten te voorkomen.

¹⁾ Er moge hier nog op worden gewezen, dat het fietsen in Den Haag zeer veraangenaamd wordt door de goede straatbedekking.

De „boom” in de goudindustrie.

Te midden van de depressie en malaisestemmingen doet het eenigszins wonderlijk aan van een „boom” te hooren spreken. En dan nog wel een „boom” in een artikel, dat op het oogenblik in de wereld zooveel gesmaad wordt, het goud. Reeds sedert den val van het Zuid-Afrikaansche Pond speelt zich in de goudindustrie een ontwikkeling af, die alle kenmerken heeft van een „boom” in den waren zin des woords. Raadpleegt men de elders in dit nummer opgenomen prijsstatistiek, dan ziet men, dat de goudprijs, in papier £ genoteerd, de laatste jaren zeer sterk is gestegen. De goudindustrie bevindt zich dan ook, vooral in de productielanden, die een papierenvaluta hebben, in een periode van voorspoed, zooals men zelden heeft beleefd. Het centrum van de belangstelling van het publiek is Londen, waar, bij wijze van spreken, elken dag nieuwe goudondernemingen uit den grond worden gestampt. Emissies van bestaande en van nieuwe ondernemingen vinden een gunstig onthaal. De daling van het £ in begin October heeft aan deze beweging weer nieuwe kracht bijgezet.

Doch ook de weinige goudaandeelen op de Nederlandsche beurs ondervinden groote belangstelling. Aandeelen Redjang Lebong zijn aanzienlijk gestegen, terwijl ook aandeelen Sarakreek, de nieuwe onderneming, die in Suriname haar exploitatie is begonnen, reeds ver boven pari, de uitgiftekoers, noteeren (Maandag jl. ongeveer 130).

Tot welke uitwassen deze speculatieve beweging reeds heeft geleid, moge blijken uit een telegrafisch bericht uit Johannesburg, (zie N.R.C. van 29 Oct.). Volgens dit bericht heeft de Minister van het Mijne- en Zandwezen in Zuid-Afrika verklaard, dat de regeering maatregelen overweegt, waardoor het de goudmaatschappijen, waarvoor geen hoop bestaat, dat ze ooit iets zullen produceren, minder gemakkelijk wordt gemaakt, haar aandeelen bij het publiek onder te brengen.

Hieruit blijkt duidelijk, welke afmetingen deze „boom” in goudwaarden reeds heeft aangenomen. Zooals in elke „boom”-periode worden er ondernemingen opgericht, die geen reële basis bezitten. Het publiek, dat zich door de steeds grootere winsten als gevolg van de stijging van den goudprijs, laat verleiden tot speculatieve aankopen, werkt mede tot een opvoering van de beurskoersen, die de gelegenheid bieden tot het uitgeven van aandeelen van ondernemingen, die geen bestaansrecht hebben. Hoewel het mogelijk is, dat deze beweging nog zal doorgaan, lijkt het waarschijnlijk, dat zij toch den een of anderen dag in een débacle zal moeten eindigen.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Frankreichs Aufstieg zur Weltkapitalmacht door Dr. Günter Schmolders. Publicatie No. 22/23 in de serie „Wirtschaftsprobleme der Gegenwart”. (Berlijn 1933. Junker und Dünhaupt Verlag. Prijs R.M. 3.80).

Hoewel dit boek reeds verleden jaar is verschenen,

behoudt het zijn actualiteit vanwege de bijzondere positie, die Frankrijk op het oogenblik als verdediger van den gouden standaard in de wereld inneemt. Het boek geeft een uiteenzetting van de politiek, die Frankrijk sedert 1926 op de internationale geld- en kapitaalmarkt heeft gevoerd, een politiek van diplomatieken en strategischen aard. Deze macht bezat Frankrijk volgens den schrijver vooral hierom, doordat het op groote schaal geld op korten termijn had uitgeleend. Op het hoogtepunt van zijn macht, in den zomer van 1931, had Frankrijk met behulp van zijn kortlopende vorderingen in den eigenlijken zin van het woord „die Hand an der Kehle der Weltkreditwirtschaft” (blz. 81). De schrijver licht deze uitspraak in vroegere hoofdstukken met verschillende voorbeelden toe.

In de inleiding wordt in het kort er op gewezen, dat de Fransche volkshuishouding minder op productie dan wel op een opbrengst van het kapitaal is gericht. In dit verband citeert de schrijver de volgende passage uit een boek van Sieburg „Der Franzose hat sein ganz spezielles Verhältnis zum Kapital. Für ihn ist das Geld nicht Mittel, sondern Ziel. Er liebt den Reichtum, alle Schichten bringen dem Begriff Vermögen die gleiche bedingungslose Verehrung entgegen, selbst der Mann der Unterklasse empfindet aufgehäuftes Geld nicht als sozial anrühlich. Mit anderen Worten, der französische Kapitalismus ist mehr auf Dauer und Bewahrung als auf Schöpfung eingestellt.”

MAANDCIJFERS.

PRODUCTIE DER STEENKOLEN-, BRUINKOLEN- EN ZOUTMIJNEN

(Gegevens verstrekt door den Hoofdingenieur der mijnen.)

I. Gezamenlijke Steenkolenmijnen.

	Sept. 1934	Jan./Sept. 1934	Jan./Sept. 1933
Prod. Steenkolen in tonnen .	1.026.069	9.193.778	9.449.155
Aantal normale werkdagen .	251)	229	228

II. Bruinkolenmijn „Carisborg”.

Netto-productie in tonnen..	8.987 ²⁾	86.968 ¹⁾	93.346
Aantal normale werkdagen	12	161	181

III. Zoutmijnen. (Kon. Ned. Zoutindustrie te Boekelo.)

Afgeleverd:			
Geraff. zout . . . . . (ton)	}	11.932 ³⁾	} 31.513
Industriezout . . . . . („)			
Afvalzout . . . . . („)			
Aantal normale werkdagen	—	51 ³⁾	179

Aantal arbeiders.	Gezamenl. Steenkolenmijnen	Bruinkolenmijn „Carisborg”	Zoutmijnen
1 Oct. 1934	{ 10.273 ⁴⁾ 20.186 ⁶⁾	88	—
1 Oct. 1933	{ 10.806 ⁴⁾ 22.701 ⁶⁾	74	—

¹⁾ Staatsmijnen Emma, Wilhelmina, Hendrik en Maurits; ²⁾ Julia; ³⁾ 20 Domaniale mijn, Oranje-Nassaumijnen I, III en IV, Willem-Sophia en Laura en 19 Oranje-Nassaumijn II. ⁴⁾ 6.512 ton ruwe kool, 2.475 ton bruinkoolbriketten. ⁵⁾ Januari en Mei. ⁶⁾ Bovengronds. ⁷⁾ Incl. 1.989 arbeiders in de nevenbedrijven. ⁸⁾ Ondergronds. ⁹⁾ Incl. 2.059 arbeiders in de nevenbedrijven.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	21-27 Oct. 1934	Sedert 1 Jan. 1934	Overeenk. tijdvak 1933	21-27 Oct. 1934	Sedert 1 Jan. 1934	Overeenk. tijdvak 1933	1934	1933
Tarwe	46.649	1.146.278	1.336.922	—	29.755	23.685	1.176.033	1.360.607
Rogge	7.795	355.286	343.951	—	15.257	6.669	370.543	350.620
Boekweit	810	18.571	18.728	—	—	25	18.571	18.753
Maïs	8.851	766.719	873.932	3.865	193.785	172.543	960.504	1.046.475
Gerst	3.115	306.114	402.899	190	43.755	40.104	349.869	443.003
Haver	4.717	105.222	114.822	—	3.195	3.808	108.417	118.630
Lijnzaad	6.660	183.868	169.983	7.834	200.626	198.502	384.494	368.485
Lijnkoek	1.100	58.041	107.650	—	25	200	58.066	107.850
Tarwemeel	751	17.408	15.524	105	2.821	5.443	20.229	20.967
Andere meelsoorten	1.050	48.404	43.730	112	5.977	7.812	54.381	51.542

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Table listing bank discount rates for various locations and currencies, including Amsterdam, London, and New York.

OPEN MARKT.

Table showing open market data for 1934, 1933, and 1932, covering dates like 27 Oct and 20/24 Juli.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for various locations like Londen, Berlijn, and Brussel.

Table of exchange rates for various international locations like Stockholm, Kopen-hagen, and Oslo.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates for New York based on cable data, listing locations like Londen, Parijs, and Berlijn.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various locations including Alexandria, Athene, and Shanghai.

1) Officiële not. 36 1/2 laten, gemidd. not., welke importeurs hebben te betalen...

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

Table showing silver and gold prices in London and New York.

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS

Table showing the financial status of the government treasury, including vorderingen and verplichtingen.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table of floating debt between the Netherlands and India, listing vorderingen and verplichtingen.

SURINAAMSCHIE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table showing the main items of the Surinamese Bank in thousands of guildens.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

Table with columns for ZUIVEL EN EIEN (Boter, Kaas, Eieren, Koper, Lood, Tin, IJzer) and METALEN (Gieterij, Zink, Goud, Zilver). Rows show monthly price data from 1925 to 1934.

6 Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2... Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2...

BOUWMATERIALEN and KOLONIALE PRODUCTEN

Table with columns for VURENHOUT, STEENEN, CACAO, COPRA, KOFFIE, RUBBER, SUIKER, THEE, and INDEXIJFER. Rows show monthly price data for building materials and colonial products from 1925 to 1934.

B. Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie van den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 29 October 1934.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	22.107.375,87		
sels, Prom.,	Bijbnk. "	232.480,08		
enz. in disc.	Ag.sch. "	3.155.742,31	f	25.495.598,26
Papier o. h. Buitenl. in disconto				"
Idem eigen portef.	f	866.250,—		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.				" 866.250,—
Beleeningen				
incl. vrsch.	Hfdbk. f	100.644.496,86 ¹⁾		
in rek.-crt.	Bijbnk. "	5.017.099,83		
op onderp.	Ag.sch. "	40.088.207,98		
	f	145.749.804,67		
Op Effecten	f	140.338.008,65 ¹⁾		
Op Goederen en Spec.		5.411.796,02		" 145.749.804,67 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk				"
Munt, Goud	f	102.179.055,—		
Muntmat., Goud		780.387.591,78		
	f	882.566.646,78		
Munt, Zilver, enz.		21.623.681,86		
Muntmat., Zilver..				" 904.190.328,64 ²⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds				" 37.696.205,94
Gebouwen en Meub. der Bank				" 4.970.000,—
Diverse rekeningen				" 5.442.417,97
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)				" 16.996.491,37
	f	1.141.407.096,85		
		Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefonds		3.807.914,92		
Bijzondere reserve		5.000.000,—		
Pensioenfonds		9.240.181,98		
Bankbiljetten in omloop		892.888.815,—		
Bankassignatiën in omloop		149.362,95		
Rek.-Cour. f Het Rijk	f	54.169.583,20		
saldo's: Anderen		153.345.350,41		" 207.514.933,61
Diverse rekeningen				" 2.805.888,39
	f	1.141.407.096,85		

Beschikbaar metaalsaldo ..... f 463.782.697,31
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is .. 1.159.456.740,—
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) ..... f 73.789.100,—
²⁾ Waarvan in het buitenland 50.763.990,82

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
29 Oct. '34	102179	780.388	892.889	207.664	463.783	82
22 ,, '34	102178	779.552	880.104	217.058	464.232	83
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
29 Oct. 1934	25.496	—	145.750	866	5.442
22 ,, 1934	25.109	—	143.538	866	5.483
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
27 Oct. '34 ²⁾	142.520		182.760	31.870	56.668
20 ,, '34 ²⁾	141.840		185.000	32.590	54.804
29 Sept. 1934	113.488	28.726	186.202	31.846	54.995
22 ,, 1934	113.488	28.358	187.013	28.484	55.647
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
27 Oct. '34 ²⁾	760		73.100	10.100	66
20 ,, '34 ²⁾	880		76.260	10.420	65
29 Sept. 1934	754	9.438	56.735	11.418	65
22 ,, 1934	1.192	9.501	56.477	9.400	66
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
24 Oct. 1934	192.658	374.703	77.298	8.246	10.904
17 ,, 1934	192.584	377.217	74.721	9.468	10.993
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
24 Oct. '34	81.279	22.358	100.743	37.601	77.955	48,5
17 ,, '34	81.279	17.516	104.491	37.444	75.367	47,2
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
19 Oct. '34	82.483	683	10	4.475	924	4.679	3.200
12 ,, '34	82.407	675	10	4.373	923	4.692	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
19 Oct. '34	5.898	2.214	79.580	1.749	2.988	17.832
12 ,, '34	5.898	2.325	80.384	756	2.979	18.036
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Devezlen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
23 Oct. 1934	81,6	20,9	3,9	3.414,8	66,6
15 ,, 1934	79,8	20,9	3,9	3.496,8	72,3
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effecten	Diverse Activa ²⁾	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
23 Oct. 1934	435,2	649,9	3.534,2	920,9	236,1
15 ,, 1934	433,8	667,6	3.697,5	773,1	243,3
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ W.o. Rentenbankscheine 23, 15 Oct. 1934, resp. 125, 119 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

Data 1934	Goud		Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheidsfondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt							Schatkist	Partic.
25 Oct. 18	2.596	75	615	50	344	40	3.518	30	163	
18 ,,	2.613	74	617	54	344	40	3.519	36	179	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
10 Oct. '34	4.981,8	4.960,6	204,6	12,0	5,8
3 ,, '34	4.980,3	4.958,5	211,4	15,3	5,8

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circulatie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
10 Oct. '34	2.430,2	3.184,6	4.212,9	146,7	70,1	—
3 ,, '34	2.431,2	3.175,7	4.233,4	146,8	70,1	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59.00 cents werd gedevalueerd.

²⁾ „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
3 Oct. '34	1	7.794	10.017	2.891	18.648	4.471
26 Sept. '34	6	7.793	9.996	2.989	18.681	4.477

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.